

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ОХОРОНИ ЛІСІВ І ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ

Наша країна має величезні по своїх масштабах і економічному значенню природні ресурси. Невід'ємною і складовою частиною природи є ліси і лісові ресурси. Ліси сприяють розвитку економіки, поліпшенню стану навколишнього природного середовища. Ліси впливають на клімат, атмосферу, ріки й інші водні об'єкти, зменшують різкість коливань температури і вологості, охороняють ґрунт від вітрової і водної ерозії і т.д., таким чином здійснюючи екологічні функції (водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі, рекреаційні та ін.) Ліси в Україні є її національним багатством, мають обмежене експлуатаційне значення і підлягають державному обліку та охороні [1].

Деякі питання охорони лісів і лісових ресурсів знайшли відображення у працях таких вчених-юристів, як В. І. Андрейцев, А. П. Гетьман, І. І. Каракаш, П. Ф. Кулинич, Н. Р. Малишева, П. В. Мельник, В. І. Семчик, В. О. Чуйков, Ю. С. Шемшученко, М. В. Шульга та ін.

Правовідносини, пов'язані з охороною лісів і лісових ресурсів, регулюються, насамперед, Лісовим кодексом України, Земельним кодексом України, законами України «Про природно-заповідний фонд України», «Про тваринний світ», «Про плату за землю», «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» та іншими нормативно-правовими актами України. Основними завданнями лісового законодавства є збереження якісного стану лісів та забезпечення раціонального використання лісових ресурсів. Проте в теперішній час це законодавство певною мірою застаріло, потребує приведення у відповідність із сучасними потребами практики, узгодження з актами законодавства, що регулюють цивільні, лісові, земельні та інші суспільні відносини.

Метою цього дослідження є аналіз правового режиму охорони лісів та лісових ресурсів, висвітлення особливостей організації управління та контролю в галузі використання, відтворення та охорони лісів, а також розгляд існуючого законодавства в даній сфері.

І лісове і земельне законодавство містить в собі певні вимоги щодо охорони та захисту лісів. Так, ст. 85 Лісового кодексу України передбачає вжиття заходів, спрямованих на збереження лісів від знищення, пошкодження, ослаблення та іншого шкідливого впливу, захист від шкідників і хвороб, а також раціональне використання [2]. Земельний кодекс України до охорони земель включає: обґрунтування і забезпечення досягнення раціонального землекористування; захист сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників від необґрунтованого їх вилучення для інших потреб; захист земель від ерозії, селів, підтоплення, заболочування, вторинного засолення, переосушення, ущільнення, забруднення відходами виробництва, хімічними та радіоактивними речовинами та від інших несприятливих природних і техногенних процесів; збе-

реження природних водно-болотних угідь; попередження погіршення естетичного стану та екологічної ролі антропогенних ландшафтів та ін. [3].

Треба зазначити, що земельне законодавство визначає загальні положення, які стосуються регулювання використання та охорони лісів і лісових ресурсів, а лісове відображає специфіку регулювання цих відносин.

Державне управління в галузі використання, відтворення та охорони лісів поділяється на загальне та спеціальне. Загальне управління здійснюється Кабінетом Міністрів України, урядом Республіки Крим, Міністерством охорони навколишнього природного середовища України та його органами на місцях, місцевими органами державної виконавчої влади й іншими державними органами.

До системи спеціально уповноважених державних органів лісового господарства входить Державний комітет лісового господарства України та його органи на місцях. Основними завданнями Держкомлісгоспу України є: забезпечення реалізації державної політики у сфері лісового і мисливського господарства; здійснення державного управління, регулювання та контролю у сфері лісового і мисливського господарства, розроблення і організація виконання загальнодержавних, міждержавних і регіональних програм у сфері захисту, підвищення продуктивності, раціонального використання і відтворення лісів, а також участь у розробленні та виконанні таких програм з питань використання і відтворення мисливських тварин, розвитку мисливського господарства; забезпечення функціонування та координація роботи служби державної лісової охорони; участь у забезпеченні реалізації державної політики в галузі пожежної безпеки та охорони праці, визначення стратегії і забезпечення здійснення наземно-авіаційної охорони лісів від пожеж, захисту від шкідників і хвороб; розгляд згідно із законодавством справ про адміністративні правопорушення і в межах своїх повноважень прийняття відповідних рішень та інші [4].

Тут треба звернути увагу на проблему дублювання функцій Державного комітету лісового господарства України іншими органами державного управління. Наприклад, існує паралелізм в управлінні лісовим господарством з боку Міністерства аграрної політики України та вищевказаним комітетом.

З метою забезпечення дотримання всіма державними і громадськими органами, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами вимог лісового законодавства існує також державний і громадський контроль за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів. Державний контроль здійснюється Кабінетом Міністрів України, Міністерством охорони навколишнього природного середовища України та його органами на місцях, іншими спеціально уповноваженими державними органами, місцевими органами державної виконавчої влади, органами місцевого і регіонального самоврядування. Громадський контроль здійснюється громадськими інспекторами охорони навколишнього природного середовища.

З метою підвищення ефективності державного управління та контролю у сфері охорони, захисту, використання та відтворення лісів, забезпечення створення умов для дальшого розвитку лісового господарства Указом Кабінету

Міністрів України «Про заходи щодо посилення державного контролю у сфері охорони, захисту, використання та відтворення лісів» у складі Міністерства охорони навколишнього природного середовища України створена Державна інспекція з контролю за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів як урядовий орган державного управління. Постановою КМУ від 16 червня 2004 р. затверджено Положення про Державну інспекцію з контролю за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів [5].

Держлісінспекція відповідно до покладених на неї завдань організовує та здійснює державний контроль за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів, у тому числі в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду незалежно від їх підпорядкування, полезахисних та інших захисних лісових смуг і лісів у межах населених пунктів, в частині додержання; готує пропозиції з питань реалізації державної політики у сфері охорони, захисту, використання та відтворення лісів; погоджує норми і правила у сфері охорони, захисту, використання та відтворення лісів; подає в установленому законодавством порядку пропозиції щодо скасування дозволів на спеціальне використання лісових ресурсів у разі порушення виконання умов цих дозволів; бере участь за дорученням Мінприроди у міжнародному співробітництві у сфері охорони, захисту, використання та відтворення лісів; взаємодіє із засобами масової інформації з питань висвітлення актуальних проблем здійснення державного контролю у сфері охорони, захисту, використання та відтворення лісів; виконує інші функції.

Державні органи та постійні лісокористувачі, які здійснюють планування, організацію, ведення лісового господарства і використання лісових ресурсів зобов'язані забезпечувати: збереження лісів, охорону їх від пожеж, захист від шкідників і хвороб; посилення водоохоронних, захисних, кліматорегулюючих, санітарно-гігієнічних, оздоровчих та інших корисних властивостей лісів з метою охорони здоров'я людей і поліпшення навколишнього природного середовища; безперервне, невиснажливе і раціональне використання лісів для планомірного задоволення потреб виробництва і населення в деревині та іншій лісовій продукції; розширене відтворення, поліпшення породного складу і якості лісів, підвищення їх продуктивності; раціональне використання земельних ділянок лісового фонду; підвищення ефективності лісогосподарського виробництва.

Охорону і захист лісів на території України здійснюють також лісова охорона спеціально уповноважених державних органів лісового господарства (державна лісова охорона) та лісова охорона інших постійних лісокористувачів. Однак з урахуванням того, що у складі Мінприроди України утворено Державну інспекцію з контролю за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів, виникає питання про доцільність їхнього існування.

Важливим питанням державного регулювання еколого-правового режиму лісокористування та охорони лісів є лісовий моніторинг. Лісовий моніторинг організовує Міністерство охорони навколишнього природного середовища. Він є одним з головних завдань органів управління лісами. Об'єктом лісового моніторингу є всі ліси України незалежно від форм власності на землю та ліс.

Основною ціллю ведення лісового моніторингу є інформаційне забезпечення органів управління лісовим господарством оперативною та точною інформацією про стан та зміни в лісовому фонді України для збереження стійкого розвитку лісового сектора економіки.

Охорона і захист лісів здійснюються з урахуванням їх біологічних і регіональних особливостей та передбачають здійснення комплексу заходів, спрямованих на їх збереження від знищення, пошкодження, ослаблення та іншого шкідливого впливу, захист від шкідників та хвороб, а також раціональне використання. Охорона та захист лісів здійснюються наземними та авіаційними методами.

При розміщенні, проектуванні, будівництві та введенні в експлуатацію нових та реконструйованих підприємств, споруд та інших об'єктів, а також введенні нових технологічних процесів, що впливають на стан та відтворення лісів, повинні передбачатися та вживатися заходи щодо охорони лісів від негативного впливу на них стічних вод, хімічних речовин, промислових та комунально-битових викидів та відходів.

Підприємства, установи, організації та громадяни, діяльність яких впливає на стан і відтворення лісів, зобов'язані погоджувати відповідно до законодавства України з державними органами лісового господарства, державними органами охорони навколишнього природного середовища та іншими органами проведення організаційних, санітарних, технологічних та інших заходів щодо охорони та захисту лісів, а також організувати через засоби масової інформації пропаганду правил протипожежної безпеки, висвітлення проблем збереження лісів.

Література

1. Природоресурсове право України: Павч. посіб. / За ред. І. І. Каракаша. — К.: Істипа, 2005. — С. 229.
2. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 року // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 17.
3. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 3-4.
4. Положення про Державний комітет лісового господарства України від 14 серпня 2000 року (із змінами, внесеними згідно з Указом Президента № 403/2002 від 26.04.2002 р.) // Екологічне законодавство України. — Х., 2002. — С. 174.
5. Про урядові органи державного управління у складі Міністерства охорони навколишнього природного середовища: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 червня 2004 р. № 770 // Відомості Верховної Ради України — 2004. — № 19.